

ВИСНОВКИ

В українському суспільстві на державному і місцевому рівнях сформовано розуміння необхідності інноваційного шляху розвитку економіки та поступово розробляються необхідні законодавчі акти, стратегії та програми розвитку МСП та інноваційної сфери, що містять як фінансові, так і організаційні, інформаційно-консультативні засоби підтримки МСП. Проте розробка та прийняття таких нормативно-правових актів не завжди послідовні та системні, у деяких випадках у законодавстві не закріплено не тільки загальної концепції розуміння шляху розвитку МСП, стартап підприємств, а й навіть базове поняття «стартап». Крім того, виконання відповідних програм гальмується недостатнім фінансуванням, відсутністю належної кваліфікації спеціалістів у такій специфічній сфері, як інноваційний розвиток та діяльність стартап підприємств.

Якщо інноваційні підприємства (і стартапи як малі інноваційні підприємства) безпосередньо здійснюють інноваційну діяльність, то не менш важливі функції різнобічної допомоги їм виконують суб'єкти інноваційної інфраструктури. В Україні та у Харкові зокрема поширені такі суб'єкти інфраструктури, як інноваційні центри, бізнес-інкубатори, ІТ кластери, центри трансферу технологій, технологічні, індустріальні та наукові парки тощо, проте інноваційна діяльність провадиться доволі несистемно, недостатньо жваво, оскільки інвестиційний клімат залишає бажати кращого, а окремі прагнення приватних суб'єктів не спрямовані в єдине русло, а тому потрібні системні зміни як на державному законодавчому, так і на регіональному й місцевому рівнях для постійної цілеспрямованої підтримки стартапів та інших суб'єктів інноваційної діяльності. Для усунення цих проблем доцільно створити регіональну мережу наукових, технологічних та індустріальних парків. Важливим напрямом удосконалення цієї сфери вважаємо напрям кластеризації, що є популярним у країн ЄС, шляхом прийняття окремого закону «Про кластери» або внесення змін до вже діючих нормативно-правових актів, наприклад, до Законів України «Про інноваційну діяльність», «Про технологічні парки», «Про індустріальні парки», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». Також для створення єдиної загальнодержавної концепції розбудови інноваційної інфраструктури потрібно внести зміни до названих законів, а саме уточнити базові поняття та розмежувати функції цих парків, бізнес-інкубаторів, інноваційних центрів тощо.

Проектом Стратегії розвитку високотехнологічних галузей в Україні на період до 2025 року передбачене створення Офісу новітніх технологій (High Tech Office) як інструменту підтримки інноваційних проектів на державному рівні, який буде здатен якісно проконсультувати зацікавлених осіб та налагодити зв'язки з різними суб'єктами, задіяними в інноваційному циклі. Реальне запровадження новітніх технологій на зразок хмарних технологій, Інтернету речей, 4G, Grid-технологій, технологій оновлення та «розумного» управління електромережами Smart Grid, комплексної технології Smart City та багатьох інших, у першу чергу інформаційно-телекомунікаційних технологій, буде сприяти не тільки просуванню та економічному зростанню компаній, що займаються такою діяльністю, а й приноситимуть суттєвий соціально-економічний ефект, тобто, є справою загального зацікавлення територіальної громади, а значить і потребують допомоги міських рад. Для координування діяльності із впровадження подібних технологій розглядається можливість затвердити Концепцію «Харків Smart City».

В сучасних умовах економічного розвитку України значну роль відіграє стимулювання розвитку МСП саме на місцевому рівні. Зокрема, зараз діє **Програма підтримки розвитку підприємництва у м. Харкові на 2018–2022 роки**, яка сприятиме формуванню позитивного бізнес-середовища міста, одним із шляхів якої планується оновлення та удосконалення електронного сервісу «Допомога підприємцю» та передбачає: забезпечення інформаційної й організаційної підтримки бізнес-структур міста, сприяння формуванню та розвитку кластерів, налагодженню виробничих та коопераційних зв'язків між підприємствами міста, формування інфраструктури підтримки підприємництва. Розглядається можливість створення Фонду підтримки підприємництва відповідно до п. 25 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Для розвитку інноваційного підприємництва потрібно заохочення **створення регіональних організацій інфраструктури підтримки МСП**, а саме мереж асоціацій, фондаций, інших громадських організацій та шляхом встановлення державно-приватного партнерства.

Для підвищення ефективності і сприяння участі МСП в державно-приватному партнерстві, необхідно усунути фактори, що перешкоджають цьому процесу: проводити спрощення торгів і стандартизації тендерних документів, частину проектів по державно-приватному партнерству доцільно буде здійснювати виключно серед МСП. При укладанні договорів за проектами державно-приватного партнерства, пов'язаних з орендою державного або муніципального майна, перевага повинна надаватися пріоритетним для регіону напрямкам діяльності, пов'язаних з вирішенням соціальних проблем, тоді орендна плата може бути значно знижена. Для цього потрібно внесення відповідних змін в Закон України «Про державно-приватне партнерство».

Найбільш поширеним видом фінансової державної підтримки на регіональному та місцевому рівнях є **часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами**, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів МСП. Проте ні на регіональному, ні на місцевому рівнях не передбачається грантової підтримки. У плані фінансової підтримки важливим буде передбачити у змінах в законодавство диференціацію ставок оподаткування для підприємств, що виробляють інноваційну продукцію та надання державних гарантій банкам для кредитування інноваційних проектів, також можна скористатися досвідом країн ЄС і законодавчо закріпити принцип підтримки інноваційної діяльності шляхом надання відсотків по банківським кредитам за рахунок коштів державного бюджету.

Суттєве значення мають: оптимізація і здешевлення процедури надання адміністративних послуг; забезпечення дотримання антикорупційного законодавства; фінансуванні місцевих та регіональних програм розвитку МСП; проведення інвестиційно-інноваційних конференцій, семінарів, круглих столів, форумів та інших масових заходів, спрямованих на стимулювання фінансування наукових досліджень та інновацій; створення на базі МОН електронного обліку іноземних інвестицій, яке сприятиме залученню іноземних інвесторів; ознайомлення, активне поширення інформації серед МСП про можливі для них європейські гранти та фонди підтримки, оскільки за рахунок Європейських фондів та фінансових інструментів Європейської комісії, а також Європейських банків-партнерів та організацій переважно здійснюється цільове фінансування з метою зміцнення економічної системи України та надання доступу МСП до фінансових ресурсів, формування бізнес-середовища для МСП, підтримка виходу МСП на зовнішні ринки та поліпшення умов для конкурентоспроможності, а також фінансування інших пріоритетних напрямів розвитку економіки відповідно до вимог ЄС. Пропонується прийняти Закон України «Про порядок організації іноземної підтримки підприємств, в тому числі МСП та інноваційного підприємництва», де передбачити фінансування регіональних пріоритетів в діяльності МСП та інших суб'єктів господарювання і охоплення офісами Програм (через представників) всіх регіонів України.

Забезпечити виконання поставлених стратегічних цілей можна за допомогою залучення до механізму державно-приватного партнерства органів місцевого самоврядування і представницьких організацій об'єднань підприємців та створення провідного наукового парку на базі одного з університетів м. Харкова як оптимальної форми інноваційних структур з точки зору забезпечення зв'язку освітньої, наукової та комерційної складових. Тим паче, що сучасним законодавством дозволено ЗВО створювати наукові парки, передавати їм свої об'єкти права інтелектуальної власності як нематеріальні активи. Крім того, варто внести зміни до Закону України «Про наукові парки» у частині дозволу ЗВО та науковим установам вносити матеріальні активи до статутного капіталу наукового парку. Такий науковий парк може бути центральною ланкою, що координуватиме інформаційно-консультативне та фінансове посередництво, виконання функцій усіх учасників інноваційного процесу. Для стимулювання співробітництва, входження до такого наукового парку інших ЗВО та наукових установ пропонуємо внести законодавчі зміни стосовно можливості надання науковим паркам статусу регіональних з наданням їм преференцій щодо оренди комунального та державного майна, оптимізації надання земельних ділянок у власність та у користування. Альтернативним варіантом є пропозиція створити Центр підтримки підприємництва у статусі комунального підприємства або структурного підрозділу виконавчого комітету міської ради.

Для ефективнішого економічного розвитку потрібна **інтеграція освіти, науки і бізнесу** – процес взаємодії, співпраці наукових організацій, освітніх закладів і підприємницьких структур різної відомчої приналежності з метою взаємовигідного підвищення ефективності наукової, освітньої та виробничої діяльності, що здійснюється ними для підготовки висококваліфікованих фахівців та раціонального ви-

користання фінансових, матеріально-технічних, кадрових ресурсів. На сьогодні в Україні у процесах взаємодії науки, освіти і бізнесу переважає двостороння інтеграція. ЗВО і наукові установи більш схильні до інтеграції один з одним у фундаментальних сферах наукової та освітньої діяльності; у прикладних сферах діяльності вони надають перевагу бізнесу. Бізнес же надає перевагу науці у дослідницькій сфері, а закладам вищої освіти – в освітній.

У випадках трьохсторонньої взаємодії серед її учасників частіше всього виділяється провідний ланцюг: представники науки, освіти або бізнесу виступають з ініціативною пропозицією про створення трьохсторонніх договорів, суміжних центрів, лабораторій, або про співпрацю в рамках науково-освітнього комплексу. Розвиток гнучких мережевих структур (наприклад, інноваційних кластерів та технопарків), що створюються на основі багатосторонніх відносин і об'єднують вищі навчальні заклади, наукові організації, підприємства, інноваційні фірми, можна вважати однією з необхідних умов для успішного функціонування інтегративних комплексів.

Пропозиції щодо програмного регулювання

сфери підтримки та розвитку МСП та інноваційного підприємництва в м. Харкові

- оновлення регіональної політики стосовно підприємництва, в тому числі МСП, з урахуванням політики ЄС;
- удосконалення системи ресурсної, інформаційно-консультативної та аналітичної підтримки суб'єктів МСП в програмах, стратегіях м. Харкова;
- удосконалення нормативно-правової бази та програми міста Харкова;
- формування регіональної інфраструктури підтримки підприємства, в т.ч. інноваційної, в межах м. Харкова, враховуючи досвід міст країн ЄС;
- лобіювання законів щодо залучення міських рад до планування програмних документів на будь-яких рівнях регулювання підприємництва;
- створення Харківського міського Фонду підтримки підприємництва;
- запровадження регулярних всеукраїнських та міжнародних заходів на рівні міста за участю представників науки, освіти та бізнесу;
- створення для якісної інформаційно-консультативної допомоги МСП та стартапам Інвестиційно-інноваційний центр при Харківській міській раді. Як варіант: створити регіональний НП як об'єднавчий центр інноваційного процесу м. Харкова.

Пропозиції щодо функцій місцевих органів влади:

В Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачити:

- обов'язкове надання МСП на підставі відповідних регіональних програм по окремим пріоритетним напрямкам економіки та господарської діяльності безповоротної фінансової державної допомоги в якості певного програмного фінансування;
- необхідність на регіональному рівні передбачити застосування всіх видів фінансової державної допомоги МСП та сучасних фінансових інструментів ЄС по пріоритетним напрямкам інноваційної діяльності;
- залучити органи місцевої влади до процесу підготовки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, напрямів наукового розвитку науки і техніки, прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку;
- пролобіювати законодавчий механізм грантової (безповоротної фінансової допомоги) за рахунок бюджетів міст та іноземної фінансової підтримки.

На рівні міст органам місцевої влади необхідно:

1) створити мережі установ трансферу технологій;

2) веб-сайт, платформу підтримки інноваційного підприємництва та МСП. Такий інформресурс повинен виконувати консультативні функції, бути доступним, представницьким, інформативним, та задовольняти сучасні вимоги підприємців. Як варіант: удосконалити сайт «Invest Kharkiv» матеріалами, новинами, дайджестами про інноваційну діяльність та анонсами цікавих подій для МСП та стартапів і так перетворити цей сайт у «Харків інвестиційний та інноваційний»;

3) об'єднати в регіональну мережу провідні інноваційні суб'єкти (суб'єкти інфраструктури): наукові, технологічні парки;

4) створити Громадські ради з проблем організації інноваційного розвитку при міському голові.

5) створити за участі органів місцевого самоврядування, насамперед виконавчих органів міських рад, платформи підтримки МСП та інноваційного підприємства за рахунок іноземної фінансової допомоги та з метою доступу до фондів ЄС та європейських програм.

Пропозиції щодо удосконалення законодавства про наукові парки:

- передбачити багатофункціональність наукових парків як суб'єктів інноваційних відносин;
- в законі передбачити засоби заохочення формування мережі парків, в тому числі наукових, технологічних та індустріальних;
- встановити право здійснювати внески державних ЗВО та наукових установ в статутний капітал в грошовій формі за рахунок власних надходжень;
- передбачити прозорість формування та управління НП за участю наукової спільноти та представників бізнесу та формування науково-технічних рад;
- удосконалити законодавче регулювання ОПФ парків.

Пропозиції щодо інноваційних організацій та їх об'єднань:

- для вирішення зазначених проблем вбачаємо за необхідним пролобіювати прийняття окремого закону «Про кластери» або внесення змін до вже діючих нормативно-правових актів, наприклад, до Законів України «Про інноваційну діяльність», «Про технологічні парки», «Про індустріальні парки», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій». Врахувати досвід країн ЄС;
- внести зміни до Закону України «Про інноваційну діяльність» у частині визначення понять, ознак, функцій та місця таких суб'єктів, як бізнес-інкубатори, інноваційні центри, технопарки, індустріальні парки, технополіси в НІС;
- затвердити Концепцію «Харків Smart City» для координації діяльності із запровадження новітніх технологій;
- створення органами місцевого самоврядування суб'єктів, які надаватимуть інформаційно-консультативні послуги для підприємців, інноваторів і інвесторів.

Пропозиції щодо розвитку трансферу технологій:

Шляхи вирішення проблем у сфері трансферу технологій в м. Харкові:

структурно-інституційні перетворення:

- створення регіональної мережі наукових, технологічних парків на території м. Харкова;
- створення технологічних платформ і кластерних утворень, для реалізації трансферу технологій у м. Харкові за участю наукових установ, ЗВО та суб'єктів господарювання;
- пролобіювати зміни до законодавства щодо обов'язкового створення інноваційних суб'єктів структур та організацій при технічних ЗВО, які б займалися розробкою інноваційних проектів та їх подальшою комерціалізацією;

інформаційно-консультативна підтримка:

- створення регіональної бази даних інноваційних проектів та можливість їх реєстрації;
- підготовка та поширення серед підприємців інформації про переваги участі у проектах державно-приватного партнерства, шляхом розміщення відповідних матеріалів на єдиному веб-порталі територіальної громади міста Харкова;
- проведення щорічного конкурсу інвестиційних проектів, для залучення іноземних та вітчизняних інвесторів;

фінансово-матеріальна підтримка:

- стимулювання, підтримка створення та розвитку об'єктів інноваційної інфраструктури (наукових, технологічних парків, бізнес-інкубаторів, програм підтримки стартапів, коворкінг-центрів) відповідно до програм, які повинні бути прийняті на місцевому рівні;
- надання в оренду вільних приміщень комунальної власності міста на конкурсних засадах суб'єктами, які є учасниками технологічних платформ;

підвищення рівня людського капіталу:

- підготовка, за рахунок програм м. Харкова, фахівців у сфері трансферу технологій (у тому числі патентних повірених та технологічних брокерів) і підвищення їхньої кваліфікації шляхом проведення семінарів, круглих столів, конференцій для учасників трансферу технологій;
- започаткування в ЗВО м. Харкова відповідних курсів підвищення кваліфікації з питань трансферу технологій для фахівців органів місцевого самоврядування та наукових установ;

ініціативи щодо прийняття нормативно-правових актів:

- диференціація ставок оподаткування для підприємств, що виробляють інноваційну продукцію;
- розроблення механізму надання державних гарантій банкам для кредитування інноваційних проектів.

Пропозиції щодо правових механізмів заохочення інвестування в інноваційну інфраструктуру:

Ініціювання змін до законодавства з таких питань:

- оптимізація і здешевлення процедури надання адміністративних послуг;
- фінансування місцевих та регіональних програм розвитку МСП, як за рахунок державного, так і місцевого бюджетів;
- сприяння створенню, просуванню стартапів та інвестуванню в них відповідно до стратегій та програм м. Харкова та місцевих бюджетів;
- проведення інвестиційно-інноваційних конференцій, семінарів, круглих столів, форумів та інших масових заходів, спрямованих на стимулювання фінансування наукових досліджень та інновацій;
- створення на базі МОН електронного обліку іноземних інвестицій та потенційних об'єктів інноваційної інфраструктури для інвестування, що сприятиме залученню іноземних інвесторів в інноваційне підприємництво.

Пропозиції щодо удосконалення системи організації іноземного фінансування МСП та ініціювання змін до законодавства:

- прийняття Закону України «Про порядок організації іноземної підтримки підприємств, в тому числі МСП та інноваційного підприємництва»;
- передбачити обов'язкову транспарентність відповідних порядків іноземної допомоги та охоплення офісами Програм іноземної підтримки МСП (через представників) всіх регіонів України;
- в Законі України «Про порядок організації іноземної підтримки підприємств, в тому числі МСП та інноваційного підприємництва» передбачити фінансування регіональних пріоритетних напрямків в діяльності МСП та інших суб'єктів господарювання;
- залучити до відповідного представництва центри адміністративних послуг;
- після формування в містах інноваційних центрів підтримки підприємництва покласти представництво по цим програмам на них.

Пропозиції щодо правового регулювання фінансової підтримки МСП:

Ініціювати прийняття змін до Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» про таке:

- передбачити, як варіант, спільність правових механізмів формування мережі офісів підтримки МСП з офісами, що будуть представляти іноземне фінансування.

Пропозиції щодо застосування державно-приватного партнерства за участі МСП:

Залучення МСП в проекти державно-приватного партнерства таким способом:

- шляхом спрощення процедур публічних закупівель;
- шляхом покладання на центри адміністративних послуг функцій з підготовки документів для МСП для прийняття участі в конкурсах, організованих державою і органами місцевого самоврядування;
- зниження вартості орендної плати;
- внесення відповідних змін в Закон України «Про державно-приватне партнерство».